

SELETUSKIRI

1.1-6.2/1818

31.10.07

põllumajandusministri määruse "Põllumajandusministri 17. veebruari 2005. a määruse nr 18 "Maaparandussüsteemi projekteerimismid" muutmise" eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Põllumajandusministri määrus "Põllumajandusministri 17. veebruari 2005. a määruse nr 18 "Maaparandussüsteemi projekteerimismid" muutmise" eelnõu (edaspidi *eelnõu*) on koostatud "Maaparandusseaduse" § 9 lõike 6 alusel.

Maaparandusseadusest ja muudest õigusaktidest tulenevate keskkonnakaitse eeskirjade täitmiseks on maaparandussüsteemi üheks oluliseks osaks maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatis (edaspidi *keskkonnarajatis*). Kehtiv määrus ei sätesta nõudeid keskkonnarajatiste projekteerimisele ning lähtuvalt eeltoodust on vaja määrust muuta. Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonna peaspetsialist Olev Krist (625 6243), Maaparanduse Ehitusjärelevalve- ja Ekspertiisibüroo juhataja Genadi Vassiljev (656 5273) ning Heiki Tang. Eelnõu koostamisse olid kaasatud Eesti Põllumajandusülikooli emeriitprofessor Koit Alekand, magister Toomas Timmusk ning mitmed piirkondlike maaparandusbüroode spetsialistid. Keskkonnarajatiste vajaduse ja konstruktsiooni väljatöötamisel on arvestatud RAK meetme 3.4 "Integreeritud maaparandus" rakendamisel saadud kogemusi ja Põllumajandusministeeriumi tellitud asjakohaste uurimustööde tulemusi. Eelnõule on juriidilise ekspertiisi teinud Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Christel Ilves (625 6261) ja keeleliselt on eelnõu toimetanud sama osakonna peaspetsialist Leeni Silk (625 6523).

2. Eelnõu sisu

Eelnõu koosneb kolmest punktist.

Eelnõu esimese punktiga lisatakse määruse § 1 lõikes 1 toodud loetellu maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatise projekteerimine.

Eelnõu teise punktiga täiendatakse määrust peatükiga 6, mis koosneb paragrahvidest 34–46, milles sätestatakse keskkonnarajatise projekteerimismid. Lisaks projekteerimismidide muutmisele on Põllumajandusministeerium kavandanud veel sellel aastal välja töötada maaparandussüsteemi rajatiste tüüpjooniste albumi ja keskkonnarajatiste projekteerimisjuhendi.

Paragrahvis 34 sätestatakse keskkonnarajatise projekteerimise eesmärgid ja rajatiste tüübid. Keskkonnarajatis on ette nähtud hajureostuse leviku ja erosiooniohu vähendamiseks, eesvoolu isepuhastusvõime suurendamiseks, veeloomade ja kalade elupaikade mitmekesistamiseks ning looduskahjude vähendamiseks. Oluline on asjaolu, et keskkonnarajatis on spetsiaalselt mingit keskkonnakaitse eesmärki täiteva maaparandussüsteemi koosseisu kuuluv rajatis.

Lõikes 1 sätestatakse nõue, et põllumajanduse hajureostuse (edaspidi *hajureostus*) leviku ohu korral merre, järve ja üle 10 km² valgala vooluveekogusse (edaspidi *reostustundlik veekogu*) tuleb hajureostuse leviku vähendamiseks projekteerida keskkonnarajatis. Nõue tuleneb EL veepoliitika raamdirektiivist. Direktiivi kohaselt tuleb kõigis liikmesriikides tagada 2015. aastaks veekogude hea seisund. Põllumajandusreostus jaguneb teatavasti

punkt- ja hajureostuseks. Maaparandussüsteemi keskkonnarajatis saab vähendada hajureostuse, mille peamiseks tekkekohaks on haritav maa, levikut. Veekogu võivad reostada põldudelt veekogusse uhitud lämmastik ja fosfor. Esimene on vees lahustunud, teine aga seotud pinnaseosakestega. Hajureostuse leviku oht määratakse maaparanduse uurimistöökäigus. Punktireostuse kõrvaldamist eelnõu ei reguleeri. Hajureostuse levikut ohjava keskkonnarajatisel rajamise põhieesmärk on vähendada olemasolevate võimalike vahendite abil hajureostuse levikut reostustundlikusse veekogusse. Hajureostuse levikut täielikult tõkestada ei ole võimalik. Hajureostuse levikut vähendab esmajoones siiski heast põllumajandustavast kinnipidamine. Keskkonnarajatisel kavandamisel on oluline määrata selle õige asukoht. Valesse kohta ehitatud keskkonnarajatis ei täida ettenähtud ülesannet ja tähendab ka lisakoormust keskkonnale.

Lõike 1 punkt 1 sätestab hajureostuse leviku vähendamise rajatisena veekaitsevööndi laiendi. "Veeseaduse" alusel on veekaitsevööndi laiuseks üle 10 km² valgalaga eesvoolul 10 m ja alla 10 km² valgalaga eesvoolul 1 m. Teatud juhtudel on see hajureostuse leviku tõkestamiseks ebapiisav ning veekaitsevööndile tuleb kavandada veekaitsevööndi laiend lähtuvalt hajureostuse leviku tegelikust ohust.

Lõike 1 punktides 2 ja 3 sätestatakse hajureostuse levikut ja erosiooniohtu piiravate rajatistena settebassein ja puhastuslodu. Kui settebassein on juba kasutusele võetud, siis puhastuslodusid ei ole maaparandusehituse käigus seni märkimisväärselt rajatud.

Lõige 2 sätestab maaparandussüsteemi vooluvees liikuva sette kinnipüüdmise nõude. Kuna ainsaks hajureostust edasikandvaks elemendiks on vooluvesi, nähakse eelnõus ette maaparandussüsteemi vooluvees liikuva sette kinnipüüdmiseks rajada settebassein.

Lõikes 3 sätestatakse nõue suurendada eesvoolude isepuhastusvõimet, mitmekesistada kalade ja vähkide elupaiku ning parandada kalade rände tingimusi. Nimetatud sätte kehtestamisega on silmas peetud vajadust parandada varem sirgeks kaevatud suure valgalaga eesvoolu ökoloogilist seisundit.

Lõike 3 punktides 1 ja 2 nimetatud eesvoolu põhjavall ja nõlvapuiste parandavad eesvoolu vee kvaliteeti ning loovad veeloomadele ja kaladele lisaelupaiku.

Lõike 3 punktis 3 sätestatud eesvoolu soodi avamiskraavi rajamine on oluline esmajoones kalastiku taastootmise seisukohalt.

Lõike 3 punktis 4 nimetatud eesvoolu koelmupadjand on ette nähtud lõheliste kudemistingimuste parandamiseks.

Lõike 3 punktis 5 sätestatud eesvoolu urupuiste rajamine loob vähkidele uusi elupaiku.

Lõigetes 4–6 loetletakse looduskahjude vähendamise rajatised, milleks on keskkonnarajatised kohaliku veevaru säästmiseks, metsapõlengust tingitud keskkonnakahju vähendamiseks ja mulla kaitseks ning mikrokliima parandamiseks.

Lõike 7 alusel kavandatakse nitraaditundlikul alal keskkonnarajatis, kui on tekkinud oht, et hajureostus võib kanduda põhjavette. Näiteks kui maaparandussüsteemi veed on suunatud karsti, on vee puhastamiseks otstarbekas kavandada karsti suudme ette puhastuslodu.

Paragrahvis 35 käsitletakse veekaitsevööndi laiendi projekteerimise nõudeid. Veekaitsevööndi laiend kavandatakse "Veeseaduse" § 29 alusel määratud veekaitsevööndist väljapoole. Veekogusse hajureostuse sattumise vähendamiseks tuleb pikendada vooluvee viibimise aega veekaitsevööndi laiendis. Seda eesmärki täidavad veekaitsevööndi laiendis rohurinde tekke soodustamine ja vall-nõvade projekteerimine. Vajalik veekaitsevööndi laiendi laius määratakse määruse lisa joonisel 2 toodud nomogrammilt. Selleks lahutatakse nomogrammilt määratud reostusleviku tõkkeriba laiusest veekaitsevööndi laius. "Veeseadus" ei sätesta nõudeid veekaitsevööndile, vaid kehtestab piiranguid majandustegevusele veekaitsevööndis. Eelnõus sätestatakse nõuded veekaitsevööndi laiendile eesmärgiga vähendada hajureostuse levikut reostustundlikusse veekogusse. Silmas tuleb pidada, et veekaitsevööndi ja veekaitsevööndi laiendi sätestamise vajadus on erinevad. Veekaitsevöönd on "Veeseaduse" § 29 alusel kehtestatud ala, kus inimtegevusele kehtestatud piirangutega kaitstakse veekogus vett hajureostuse eest ja veekogu kaldaid uhtumise eest. Veekaitsevööndi laiend on maaparandussüsteemi koosseisus olev keskkonnakaitse rajatis, mis on ette nähtud ainult põllumajanduse hajureostuse leviku ohu ja erosioonileviku ohu piiramiseks. Eelnõus sätestatav veekaitsevööndi laiend on vajalik keskkonnatingimuste parandamiseks ning keskkonna säästmiseks. Lähtuvalt põllumajandusministri 11. oktoobri 2007. a määruse nr 123 "Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri investeringutoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord" lisades 1, 5 ja 7 sätestatud maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatiste nimetustest, kasutatakse ka eelnõus maaparandussüsteemi keskkonnarajatiste samu nimetusi.

Paragrahv 36 sätestab settebasseini projekteerimise nõuded. Settebassein on eesvoolul või voolunõval suure ristlõikega süvend, kus voolu aeglustumisest tingituna toimub sette ja sellega seotud fosfori eemaldumine vooluveest. Eristada tuleb alaliselt töötavaid settebasseine ja nn tehnoloogilisi settebasseine, mille rajamise eesmärk on vähendada maaparandustööde käigus tekkiva hõljumi levikut allavoolu. Kuna settebassein ohjab ainult fosfori levikut reostustundlikusse veekogusse, siis vähendab kõige paremini hajureostuse levikut settebassein kombineerituna puhastusloduga.

Paragrahvis 37 nähakse ette puhastuslodu projekteerimistingimused. Puhastuslodu on madalaveeline märgala pinna ja drenaaživee bioloogiliseks puhastamiseks. Kiirekasvulised taimed tarbivad vooluveest peamiselt lämmastiku.

Paragrahv 38 sätestab eesvoolu põhjavalli projekteerimise alused. Eesvoolu põhjavalli rajamise korral toimub eesvoolus vee aereerimine ja voolusängi tekivad süvikud, mis on täiendavateks elupaikadeks vee-elustikule. Oluline on, et eesvoolu põhjavall oleks konstruktsiooniga, mis tagab kaladele rändevõimaluse ka madalvee perioodil. Näiteks kui põhjavalliks on palktõke, projekteeritakse kaladele tõkke ületamisvõimaluse loomiseks ülemisse palki süvend.

Paragrahvis 39 käsitletakse eesvoolu nõlvapuiste projekteerimise nõudeid. Eesvoolu nõlvapuiste rajamine suurendab eesvoolu looklevust ja seega muudab need looduslähedasemaks. Otstarbekas on nõlvapuiste rajada ainult sinna, kus eesvool paikneb stabiilses pinnases. Kui eesvool paikneb kergesti uhutavas pinnases, võib protsess kontrolli alt väljuda. Nõuetekohane eesvoolu nõlvapuiste muudab eesvoolu põhja looklevaks, samas ei tohi nõlvapuiste oluliselt takistada eesvoolu suurvee läbilaskvust. Seega tuleb nõlvapuiste projekteerida ülalt aheneva kiiluna.

Paragrahv 40 sätestatakse eesvoolu soodi avamiskraavi projekteerimise nõuded. Soodi ehk vana jõe avamine loob kaladele uusi elupaiku ja kudealaid. Soodi avamiskraav tuleb kavandada selliselt, et toimuks veevahetus soodis ning kalad saaksid ka madalvee tingimustes sooti siseneda ja väljuda.

Paragrahv 41 käsitletakse koelmupadjandite rajamist. Nimetatud padjandeid on otstarbekas kavandada eelkõige Keskkonnaministeeriumi õigusaktidega lõhe, jõeforelli, mereforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikadena määratud vooluveekogudes ning neisse suubuvates suuremates eesvooludes. Koelmupadjandid aitavad suurendada nimetatud kalaliikide populatsiooni ja laiendada nende levikuala Eesti siseveekogudes.

Paragrahv 42 sätestab urupuiste projekteerimise nõuded. Sobivasse veekogusse rajatud urupuiste loob eelduse suurendada varasematel aastakümnetel vähenenud vähivarusid ja laiendada vähkide levikuala. Urupuistetega eesvoolus võib vähi arvukus suureneka kas looduslikul levikul uude elupaika või vähkide toomisega tehisurgudega veekogusse.

Paragrahv 43 sätestab reguleeritava äravooluga drenaaži projekteerimise nõuded. Kui pärast suurvee läbilaskmist on põllul saavutatud kuivendusnormile vastav põhjaveetase, saab reguleeriva seadme või ehitisega tõkestada drenaažist või kogujakraavist vee äravoolu. Reguleeritava äravooluga drenaaži käsitatakse keskkonnarajatisena seetõttu, et vee äravoolu tõkestades kasutatakse vett säästvalt. Samas ei loeta rajatist, mis on ette nähtud maaparandussüsteemi vee juurdepumpamiseks kas altniisutamise või vihmutamise tarbeks, keskkonnarajatiseks. Lisaks veevarude säästmisele vähendatakse reguleeritava äravooluga drenaaži kasutamiseka ka taimetoitainete väljakandumist taimedele kättesaadavast mullakihist.

Lõike 2 kohaselt ei käsileta äravoolu tõkestava rajatisena poldri pumbajaama ja vabavoolu regulaatori seadmeid. Kui keskkonnarajatis on spetsiaalselt mingit keskkonnakaitse eesmärki täitev maaparandussüsteemi koosseisu kuuluv rajatis, siis poldri rajatiste ja seadmete põhifunktsioon on teine.

Paragrahv 44 sätestab kuivendusvee korduvkasutuse tiigi projekteerimise nõuded. Nimetatud tiik täidab seadedrenaažiga sarnast ülesannet, et tagada kultuurtaimedele vee ja väetisainete taaskasutamise. Kui keskkonnakaitse seisukohast võib maaparandussüsteemi toimimise negatiivseks ilminguks olla vee liiga kiire ärajuhtimine, siis määruse §-des 43 ja 44 sätestatud rajatised võimaldavad säilitada veetaset ja vett taaskasutada.

Olulisemateks nõueteks on, et tiigi täide peab tulema maaparandussüsteemist ja tiigi vett, mis sisaldab teatud määral väetisaineid, kasutatakse niisutamiseks.

Paragrahv 45 sätestab tuletõrjetiigi projekteerimise nõuded. Maaparandussüsteemiga seotud tuletõrjetiiki kasutatakse eelkõige metsamaal, kus see on mõeldud ka metsloomade joogikohana. Sätestatud on tuletõrjetiigi projekteerimise üldised kriteeriumid. Tiigi minimaalne vajalik maht – 500 m³ – on kooskõlastatud Päästeametiga. Tuletõrjetiigi projekteerimisel tuleb projekt kooskõlastada Päästeametiga.

Paragrahv 46 käsitletakse tuuletõkkeriba projekteerimise aluseid. Tuuletõkkeriba rajamisel on tegemist väga pikaajalise investeeringuga. Riba kujuneb efektiivseks aastakümnete jooksul. Tuuletõkkeriba nähakse ette deflatsiooniohtlikul haritaval maal mullaosakeste ärakande vähendamiseks ja mulla mikrokliima parandamiseks. Tuuletõkkeriba tuleb kavandada selliselt, et puu juured ei kahjustaks drenaažitorustikku.

Okas- ja lehtpuude segapuistu tagab, et tuuletõkkeriba oleks nn pool-läbipuhutav, mis väldib tuulekeeriste teket.

Eelnõu kolmanda punktiga täiendatakse määruse lisa joonisega 2, millel toodud nomogrammiga saab määrata veekaitsevööndi laiendi laiust. Nomogrammi on välja töötanud Eesti Põllumajandusülikooli teadlased.

3. Eelnõu terminoloogia

Terminoloogiliselt on eelnõus järgitud teiste asjakohase valdkonnaga seotud õigusaktide ja maaparanduse praktikas väljakujunenud terminoloogiat. Eelnõus ei ole kasutusele võetud uusi termineid.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

5. Eelnõu võrdlev analüüs

Eelnõu sisu vastab "Maaparandusseaduses" sätestatud volitusnormi ulatusele. Eelnõu ei kitsenda ega laienda "Maaparandusseaduse" sätteid.

Valdkonda reguleerib ka "Veeseaduse" alusel sätestatud keskkonnaministri 24. detsembri 1996. a määrus nr 64. "Veekaitseõuete kehtestamine maaparandussüsteemide väljavalikul, ehitamisel ja eksploateerimisel" (edaspidi *veeseaduse määrus*). Veeseaduse määrus kehtestati ajal, mil maaparandusetöödega seotu oli vähe reguleeritud. Kuna nimetatud perioodil kavandati Maailmapanga toel ulatuslikel aladel maaparandussüsteemide korrastamist, oli nimetatud regulatsiooni vaja. Käesoleval ajal on olukord muutunud. 2003. aastal jõustunud maaparandusseadus ja selle alusel kehtestatud põllumajandusministri määrused reguleerivad maaparanduse uurimistööd, maaparandussüsteemi projekteerimist, ehitamist ja hoidu. Kuna maaparandussüsteemi koosseisus kavandatavad keskkonnarajatised on seotud muu maaparandussüsteemiga tuleb neid ka koos käsitleda. Maaparandussüsteemide väljavalikut korrastamistöödeks, nagu toimus eelpool nimetatud Maailmapanga programmis, käesoleval ajal ei toimu. Maaparandussüsteemi ehitamis- või rekonstrueerimisprotsess algab projekteerimistingimuste taotlemisega.

Põllumajandusministeerium on alustanud maaparandusseadusest tulenevate määruste täiendamist maaparandussüsteemi keskkonnarajatisi käsitlevate peatükkide või paragrahvidega. Maaparandussüsteemide projekteerimismääruste täiendamine on selles tegevuses esimene.

Veeseaduse määrus sätestab keskkonnakaitserajatisena polüfunktsionaalsed, maastikuökoloogilised puhveralad – ribad ja lodud, mis on üldisem, kui eelnõus sätestatav maaparandussüsteemi keskkonnakaitserajatis.

Veeseaduse määrus on nii sisult kui vormilt aegunud. Maaparandussüsteemi keskkonnarajatised on otstarbekas sätestada vastavates põllumajandusministri õigusaktides. Otsustada tuleb, kas on vaja veel täiendavaid, veeseaduse määrukes sätestatud puhveralasi, mis oma olemuselt kattuvad "Veeseaduse" §-s 29 sätestatud veekaitsevööndiga.

6. Määruse mõju

Määruse vastuvõtmine aitab korrastada ja ühtlustada maaparandussüsteemi keskkonnarajatisete projekteerimise aluseid. Määrukes sätestatud keskkonnarajatisete rakendamise saab minimeerida hajureostuse levikut, suurendada maaparandussüsteemi eesvoolude isepuhastusvõimet ja mitmekesistada eesvooludes kalade ja veeloomade elupaiku, samuti vähendada põllumajandusmaal looduskahjusid.

7. Määruse rakendamiseks vajalikud vahendid

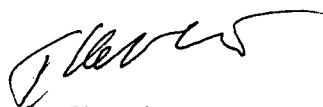
Määruse rakendamisega ei kaasne lisakulutusi riigieelarvest.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Keskkonnaministeeriumile, kes eelnõu ei kooskõlastanud. Keskkonnaministeeriumi mittekooskõlastuskirjas esitatud märkustega on osaliselt arvestatud ning eelnõu ja seletuskirja on esitatud märkustest lähtuvalt täiendatud. Keskkonnaministeeriumi mittekooskõlastuskirjas tõstatatud probleem eelnõu vastuolust "Veeseaduse" §-ga 29 ei ole meie arvamus kohaselt põhjendatud ning veekaitsevööndi ja veekaitsevööndi laiendi erinevust on täiendavalt selgitatud seletuskirja osas "Eelnõu sisu" § 35 seletuses. Keskkonnaministeeriumi mittekooskõlastuskirja punktis 3 tõstatatud probleemi on selgitatud seletuskirja osas "Eelnõu võrdlev analüüs".

9. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.



Toomas Kevvai
Maaelu- ja kalanduspoliitika
asekantsler kantseri ülesannetes